

8. Мочерний С. В., Ларіна Я.С., Устенко О.А., Юрій С. І. Економічний енциклопедичний словник : У 2 т. Т.1 / За ред. С. В. Мочерного. – Львів : Світ, 2005. – 616 с.
9. Новиков А.М. Научно-экспериментальная работа в образовательном учреждении / А.М. Новиков. – 2-е изд. – М., 1998. – 134 с.
10. Філософський енциклопедичний словник. Довідкове видання / За ред. В.І. Шинкарука. – Київ : Абрис, 2002. – 742 с.

Н.В. Кудькина

К ПРОБЛЕМЕ ОБОГАЩЕНИЕ МЕТОДОВ НАУЧНОГО ИССЛЕДОВАНИЯ В ОБЛАСТИ ПРОФЕССИОНАЛЬНО-ТЕХНИЧЕСКОГО ОБРАЗОВАНИЯ – КОНФЕРЕНЦИОННЫЙ МЕТОД

Резюме

Статья посвящена проблеме методологического обеспечения научных исследований в области профессионально-технического образования и описанию конференции как информативного метода научного поиска.

Ключевые слова: научные исследования, конференция, метод.

N.V. Kudikina

FACING UP TO THE PROBLEM OF SCIENTIFIC RESEARCH METHODS' ENRICHMENT IN THE FIELD OF PROFESSIONAL AND TECHNICAL EDUCATION – THE CONFERENCE METHOD

Summary

The article deals with the methodological support of scientific research in the field of vocational and technical education as well as with the description of the conference as the informative method of scientific search.

Key words: scientific research, conference, method.

УДК 37.03

С. Б. Шабага

ДІЯЛЬНІСТЬ ЯК ЧИННИК ФОРМУВАННЯ ОСОБИСТОСТІ

У статті розглянуто та охарактеризовано людську діяльність, висвітлено підсистеми та види діяльності. Стверджується, що особистість слід визначати, перш за все, через цілісно розглянуту її діяльність.

Ключові слова: діяльність, суб'єкт, система, праця.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок з важливими науковими чи практичними завданнями. Для визначення суті людської діяльності необхідно розкрити поняття "людська діяльність", виявити її структурні елементи, визначити види людської діяльності і їх вплив на розвиток особистості.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми. У вітчизняній філософській літературі розкриваються різносторонні аспекти людської діяльності. З цієї проблеми ми проаналізували роботи таких учених-філософів, як В.Г. Афанасьєва, Л.П. Буєвої, В.А. Глуздова, М.С. Кагана, А.А. Касьяна, В.П. Кузьміна, Б.Г. Юдіна та ін.

Виклад основного матеріалу дослідження. У філософському словнику діяльність трактується як процес, у руслі якого людина творчо перетворює природу, показуючи себе діяльним суб'єктом, а явища природи – об'єктом своєї діяльності. Людський спосіб ставлення до світу – "предметна діяльність". Людина має завдячувати власній матеріально перетворювальній діяльності та праці як своїм первинним становленням, так і збереженням, розвитком у ході історичного процесу всіх людських якостей [6; 8]. Людська діяльність є складним багатоаспектним явищем соціальної дійсності, тому відобразити її суть у змісті одного поняття неможливо. У науковій філософській літературі людська діяльність визначається як активність суб'єкта, що спрямована на об'єкти або інші суб'єкти, а сама людина трактується як суб'єкт діяльності (за певних умов людина може бути й об'єктом діяльності). Діяльність також визначається вченими-філософами і як процес створення суб'єктом умов для свого існування і розвитку, процес перетворення соціальної реальності відповідно до суспільних потреб, цілей і завдань.

У людській діяльності як цілісній системі М.С. Каган виділяє наступні елементи: 1) суб'єкт, наділений активністю, що спрямовує її на об'єкти або інші суб'єкти; 2) об'єкт, на який спрямована діяльність суб'єкта; 3) активність, що виражається у тому або іншому способі оволодіння об'єкта суб'єктом або у встановленні суб'єктом комунікативної взаємодії з іншими [4].

Проте таку структуру діяльності можна назвати неповною, оскільки в системі діяльності не виділений ще один необхідний елемент – засоби діяльності, за допомогою яких суб'єкт може оволодіти об'єктом, і від яких залежить спосіб та характер активності [2; 3]. Знаряддя і засоби діяльності є системою "штучних органів" людини соціуму, без яких суб'єкт діяльності є порожньою абстракцією [5].

Виключаючи із системного аналізу знаряддя і засоби діяльності, неможливо зрозуміти зміни в об'єкті, еволюцію цілей і розвиток самого суб'єкта діяльності (Л. П. Буєва). Таким чином, виділяються наступні підсистеми діяльності:

- 1) підсистема "людина – техніка", яка складається із суб'єкта, знарядь і засобів діяльності, її предмета і результатів;
- 2) спосіб поєднання суспільного або індивідуального суб'єкта діяльності з іншими суб'єктами, виражений у системі суспільних, перш за все матеріально-виробничих стосунків;
- 3) система самоврядування й управління діяльністю у вигляді певних суспільних початкових інститутів і окремих спонукальних сил у сфері суспільної та індивідуальної свідомості [1].

У науковій літературі не існує загально визнаної точки зору про види людської діяльності. Різні автори, виходячи з різних ознак, покладених в основу класифікації, виділяють виробничу і споживчу, матеріальну і духовну, організаційно-управлінську, теоретичну і практичну, ігрову і трудову діяльності. У кінці 70-х років широкого поширення у філософській літературі набув системно-структурний підхід до аналізу діяльності, що сьогодні розвивається М.С. Каганом. У системі суб'єктивно-об'єктивних стосунків М.С. Каган виділяє чотири види діяльності: перетворювальна, пізнавальна, ціннісно-орієнтувальна і комунікативна.

Перетворювальна діяльність охоплює всі форми людської діяльності, які ведуть до зміни реальної або ідеальної, що існує, і до усвідомлення того, чого раніше не існувало. Залежно від характеру об'єкта перетворювальна діяльність може бути: по-перше, перетворенням природи, тобто працею, якщо використовувати цей термін в конкретному значенні, кажучи, що "праця – є, перш за все, процес, що здійснюється між людиною і природою, процес, в якому людина своєю власною діяльністю опосередковує, регулює і контролює обмін речовин між собою і природою"; по-друге, перетворенням суспільства, що виражається у зміні соціальних об'єктів-відносин, інститутів, установ; по-третє, перетворенням людини, узятої і в фізичному, і в духовному бутті.

Коли предметом перетворювальної діяльності стає людина, вона перестає бути суб'єктом і виступає об'єктом. Особливим випадком є четвертий вид перетворювальної діяльності, коли вона спрямована на саму людину, на її "Я", з метою фізичного або духовного самовдосконалення.

Залежно від характеру суб'єкта виділяється індивідуальна, соціально-групова і комунікативна діяльність. Також перетворювальна діяльність може виступати як у формі виробництва, так і у формі споживання. Є ще один поділ перетворювальної діяльності на творчу і механічну.

У процесі пізнавальної діяльності активність суб'єкта, спрямована на об'єкт, не модифікує його, не руйнує і не реконструює, а відображається ним і повертається до суб'єкта у вигляді знання про цей об'єкт. Об'єктами пізнавальної діяльності є природа, суспільство, людина або сама особа, що пізнає. Пізнання виступає на двох рівнях – практичному і науковому. Коли пізнавальна діяльність звертається до свого "Я", вона перетворюється на самопізнання [9].

Третій тип відносин суб'єкта і об'єкта – оцінювальна або ціннісно-орієнтаційна діяльність, яка має духовний характер. Своєрідність цієї діяльності полягає у тому, що вона дає об'єктивно-суб'єктивну інформацію про цінність, а не про суть. Носій цінності постає перед суб'єктом саме як об'єкт, який він співвідносить зі своїми духовними потребами, ідеалами, напрямками. Сама людина і, навіть, власне "Я", коли вони розглядаються як носії цінності, перетворюються із суб'єктів у об'єкти.

Величезну роль у трьох вищезазначених видах діяльності відіграє ще один вид – *комунікативна діяльність*. Соціальна природа людини робить спілкування людей умовою праці, пізнання, умовою вироблення системи цінностей.

У дослідженні Л. П. Буєвої критерієм розмежування людської діяльності, що здійснюється у двох формах – практичній і духовній, є предмет діяльності та її результат. Класифікація видів практичної діяльності пропонується за наступними критеріями: за сферою життєдіяльності; за "рівнем" соціальної культури; за співвідношенням між практикою і теорією.

Духовне життя суспільства, в якому реалізується потреба практики, виконує наступні функції: пізнання предмета й умов діяльності; інформування й орієнтація суб'єктів діяльності; формування мотивації, волі; вироблення цінностей, цілей, планів і програм; нормування, регулювання і контроль за здійсненням діяльності; організація й управління нею.

Духовна діяльність є процесом цілеспрямованого систематизованого віддзеркалення дійсності, її результатами є перетворення у сфері суспільної свідомості.

У дослідженні А.А. Чунаєвої відзначено три рівні класифікації діяльності: 1) рівень "абстрактних" видів діяльності, що ідеалізуються; 2) рівень особливих її видів; 3) рівень конкретних форм діяльності. В.Г. Афанасьєв виділяє три основні види діяльності – виробничу, соціально-політичну, духовну (пізнавальну, естетичну), виходячи із трьох основних типів ставлення людини до природної і суспільної реальності. Кожен із видів діяльності поділяється на безліч підвидів.

Порівнюючи зміст понять "праця" і "діяльність", можна відзначити, що вони не співпадають, оскільки сфера діяльності значно ширша (Л. П. Буєва). І не кожна діяльність є працею. Діяльність може

бути умовою і передумовою праці. Всі психічні функції і процеси, зокрема, увага, уява, спостереження, мислення і т.п., є внутрішніми аспектами наочної діяльності людини і в тій або іншій мірі включені у процес праці, обслуговують її, але узяті самі по собі вони не є працею [7].

Праця – доцільна діяльність людини, спрямована на створення матеріальних і духовних благ, а також споживання і руйнування продуктів попередньої діяльності, але тільки за умови створення нових цінностей.

Праця як філософська категорія розкривається через аналіз її різноманітних функцій у суспільстві. Серед них виділяють наступні: джерело суспільного багатства (речовинного і духовного); основа існування і розвитку суспільства; інтегратор усіх форм людської діяльності; засіб і спосіб задоволення людських потреб; засіб перетворення, зміни і розвитку суспільних відносин, законів і форм; основа пізнання і свідомості в цілому на всіх рівнях і в усіх формах; засіб і спосіб розвитку та самоствердження особистості у суспільстві (Л.П. Буєва).

Певне ставлення людини до природи – перша сторона праці. Перетворюючи зовнішню природу, людина разом з тим перетворює і свою власну. Праця включає наступні прості елементи: 1) доцільну діяльність (саму працю); 2) предмет праці; 3) засоби праці; 4) результат праці.

Принципу діяльності надається найважливіше методологічне значення у вивченні людини і суспільства. Діалектика буття індивіда полягає у тому, що його система якостей, з одного боку, проявляється у діяльності, а з іншого – в цій діяльності формується. Тому, наприклад, про характер людини ми судимо з того, як вона діє і поводить, адже у практичній діяльності характер загартовується.

М.С. Каган розглядає особистість як результат процесу соціалізації, в якому індивід стає суб'єктом діяльності й у цій ролі залучається до соціального досвіду, засвоює його [4].

З одного боку, реальне місце особистості в житті визначається не її думками, а справами і практичною поведінкою; з іншого боку, сам зміст її духовного життя є своєрідною формою діяльності, що перебуває у двосторонньому зв'язку з практичною діяльністю індивіда. Тому особистість слід визначати, перш за все, через її цілісно розкрити діяльність.

Особистість характеризується наступними потенціалами: гносеологічний, аксіологічний, творчий, комунікативний.

Гносеологічний потенціал визначається обсягом і якістю інформації, яку має у своєму розпорядженні особистість, і яка складається із знань про зовнішній світ, природний і соціальний.

Аксіологічний потенціал особистості визначається системою ціннісних орієнтацій в етичній, політичній, релігійній, естетичній сферах, тобто її ідеалами, життєвими цілями, переконаннями і напрямками.

Творчий потенціал особистості визначається сформованими і самостійно виробленими вміннями і навичками, здатністю до дії, творчої і (або) руйнівної, результативної або результативної та мірою їх реалізації у тій чи іншій сфері діяльності.

Комунікативний потенціал особистості визначається мірою і формами її товариськості, характером і міцністю контактів, що встановлюються нею з іншими людьми.

Висновки. Таким чином, особистість визначається не своїм характером, темпераментом, фізичними якостями і т.п., а тим, що і як вона знає, цінує, творить, з ким і як вона спілкується. Трудова діяльність є основним видом людської діяльності, чинником формування особистості.

Література

1. Верзилин Н.М. Общая методика преподавания биологии : учеб. для студ. пед. ин-тов по биологии / Н.М. Верзилин, В.М. Корсунская. – М. : Просвещение, 1983. – 384 с.
2. Готт В.С. Общенаучные понятия, их роль в познании / В.С. Готт, А.Д. Урсул. – М. : Знание, 1975. – 64 с.
3. Гудзь В. Формування в учнів узагальненої картини світу / В. Гудзь // Рідна школа. – 1999. – №10. – С. 40–42.
4. Каган М.С. Человеческая деятельность / Моисей Самойлович Каган. – М. : Политиздат, 1974. – 328 с.
5. Кларин М.В. Инновации в мировой педагогике. Обучение на основе исследования, игр, дискуссии : анализ зарубежного опыта / Михаил Владимирович Кларин. – Рига : Эксперимент, 1995. – 176 с.
6. Крылова О.В. География материков и океанов : учеб. для 7 кл. общеобразоват. учреждений / О.В. Крылова, Т.П. Герасимова. – М. : Просвещение, 1996. – 318 с.
7. Левитов Н.Д. Психология труда / Н.Д. Левитов. – М. : Учпедгиз, 1963. – 340 с.
8. Скаткин М.Н. Совершенствование процесса обучения. Проблемы и суждения / Михаил Николаевич Скаткин. – М. : Педагогика, 1971. – 206 с.
9. Степанюк А.В. Некоторые дидактические условия вооружения учащихся общими методами научного познания / А.В. Степанюк // Новые исследования в педагогической науке. – М. : [Б. в.], 1988. – С. 46–50.

ДЕЯТЕЛЬНОСТЬ КАК ФАКТОР ФОРМИРОВАНИЯ ЛИЧНОСТИ**Резюме**

В статье рассмотрено и охарактеризовано человеческую деятельность, отражено подсистемы и виды деятельности. Утверждается, что личность следует определять, прежде всего, через целостно рассмотренную ее деятельность.

Ключевые слова: деятельность, субъект, система, труд.

S.B. Shabaga

ACTIVITY AS A FACTOR OF PERSONALITY FORMING**Summary**

The article deals with the characteristics of human activity suggesting the list of its subsystems and kinds. It is stated that personality should be determined first of all through the general characteristics of her activities.

Key words: activity, subject, system, labour.

УДК 378.147 (477)

С. В. Гордійчук

**РЕФОРМУВАННЯ СИСТЕМИ ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ УКРАЇНИ
В КОНТЕКСТІ БОЛОНСЬКОГО ПРОЦЕСУ**

В статті окреслено мету, основні завдання, планування та організацію навчального процесу у Житомирському інституті медсестринства в умовах впровадження кредитно-модульної системи.

Ключові слова: навчальний процес, кредитно-модульна система, вищий медичний навчальний заклад.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок з важливими науковими чи практичними завданнями. Реформування освіти у системі сучасних загальноєвропейських тенденцій ставить перед українською інтелігенцією, зокрема педагогами, вченими, державними та громадськими діячами, завдання підготовки молоді, що має ґрунтуватися на кращих досягненнях світової та української педагогічної науки, історії та культури [1]. Одним із головних напрямів реформування професійної освіти України сьогодні є модернізація її за європейським зразком з метою приведення вищої освіти до єдиних стандартів та критеріїв. Перехід нашої держави до демократичного суспільства та до ринкових відносин потребує істотних змін у свідомості людини. Оскільки освіта закладає професійні, психологічні, соціальні передумови розвитку нації, її реформування є першим кроком до формування людини нового мислення та розвитку суспільства знань [2]. На сьогодні Україна чітко визначила орієнтир на входження в освітній і науковий простір Європи, а для цього необхідно здійснювати модернізацію освітньої діяльності в контексті європейських вимог. Однією із передумов входження України до єдиної Європейської зони вищої освіти є реалізація системою вищої професійної освіти України ідей Болонського процесу [3].

Проблема якості медичної освіти активно вирішується європейською спільнотою упродовж останніх десятиліть. Необхідність та хід реформування системи медичної освіти України, її удосконалення і підвищення рівня якості є однією із найважливіших соціокультурних проблем на шляху до євроінтеграції. Україна стала учасником Болонського процесу [4]. Інтеграція у світовий та Європейський освітній простір, безперечно, є вимогою часу. Рух до Європейського освітнього простору передбачає блок змін, які стосуються і назв предметів, і методик викладання, і оцінки знань самих студентів. Однак, тільки таким шляхом можливо досягнути мобільності як студента, так і викладача у сучасному освітньому просторі [5].

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми, на які спирається автор; виділення невирішених раніше частин загальної проблеми, яким присвячується означена стаття.

Дослідження процесів реформування вищої освіти в Україні у контексті інтеграції в Болонський процес є дуже актуальним, оскільки кардинальне оновлення системи освіти стало умовою відновлення інтелектуального потенціалу нації, національного відродження та демократизації суспільства. Проблеми та перспективи інтеграції України в освітній простір європейських країн, переваги та ризики, пов'язані з реформуванням вищої освіти, досліджуються у працях вітчизняних науковців, зокрема, аспекти національної ідентифікації у контексті глобалізаційних процесів аналізують В. Бондар, О. Вишневський, О. Дем'янчук, К. Корсак, В. Кремень; нормативно-правового забезпечення освітніх реформ – В. Кремень, С. Ніколаєнко, Д. Табачник; структурного реформування вищої освіти – Я. Болубаш, М. Головатий, С. Гунько, М. Євтух; сутності кредитно-модульної системи – Ю. Рудавський, П. Сікорський, О. Спірін; науково-методичного забезпечення навчального процесу – В. Буряк, В. Грубінко; нові напрямки